M.A.-(Part I & II) Rural Development - paper-VI Rural Government and politics April 2013

VT-F.H.Exam. Mar.(1)-13-30

Con. 2420-13.

(3 Hours) **[Total Marks**

StudentBounty.com

N.B. : (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** questions should be from **each** section.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) Answer to the **two** sections should be written in the **same** answer-book.

Section I

1. Comment on :–
   (a) Local Self Government and Rural Development.
   (b) Recommendation of Vasantrao Naik Committee.

2. Evoluate the report of the study team headed by Balawantrai Mehta in the context of Panchayat Raj in India.

3. Examine the provision of the Mumbai Grampanchayat Act, 1958.

4. Explain the Maharashtra Model of Panchayat Raj.

5. Write explanatory notes on any **two** of the following :–
   (a) Significance of Panchayat Raj in Rural Development
   (b) West Bengal Model of Panchayat Raj
   (c) Origin of Local Self Government in India
   (d) Lord Ripon Resolution.

Section II

6. Comment on :–
   (a) Agitation of Sanyukta Maharashtra and Rural Politics.
   (b) Educational Institution as emerging centre of Rural Power.

7. State the interaction between caste and politics in Rural Maharashtra.

8. Explain the structure of Zilla Parishad in Maharashtra and discuss the functions of its.

9. Discuss the nature and features of village level politics.

10. Write short notes on any **two** of the following :–
    (a) Rural Centre of Power
    (b) Party Politics
    (c) Gram Sabha
    (d) Rural Leadership.

[TURN OVER

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

(**मराठी रूपांतर**)

(३ तास) (**एकूण गुण :**

सूचना : (१) कोणतेही **पाच** प्रश्न सोडवा. त्यापैकी किमान **दोन** प्रश्न **प्रत्येक** विभागातून सोडविणे **आवश्यक** आहे.
(२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.
(३) **दोन्ही** विभागांची उत्तरे **एकाच** उत्तर-पत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भाष्य करा :-
(अ) स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि ग्रामीण विकास.
(ब) वसंतराव नाईक समितीच्या शिफारशी.

२. भारतातील पंचायत राज व्यवस्थेच्या संदर्भात बलवंतराय मेहता समितीच्या अहवालाचे परीक्षण करा.

३. मुंबई ग्रामपंचायत कायदा, १९५८ मधील तरतुदींचे परीक्षण करा.

४. पंचायत राज व्यवस्थेचे महाराष्ट्र प्रतिमान स्पष्ट करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा :-
(अ) पंचायत राज व्यवस्थेचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व
(ब) पंचायत राज व्यवस्थेचे पश्चिम बंगाल प्रतिमान
(क) भारतातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा उगम
(ड) लॉर्ड रिपनचा ठराव.

विभाग २

६. भाष्य कारा :-
(अ) संयुक्त महाराष्ट्र आंदोलन आणि ग्रामीण राजकारण.
(ब) शैक्षणिक संस्था उदयास आलेली ग्रामीण सत्ताकेंद्र.

७. ग्रामीण महाराष्ट्रातील जात आणि राजकारण यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

८. महाराष्ट्रातील जिल्हा परिषदांची रचना सांगून कार्याची चर्चा करा.

९. गावपातळीवरील राजकारणाचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये याविषयी चर्चा करा.

१०. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** टिपा लिहा :-
(अ) सत्तेचे ग्रामीण केंद्र (ब) पक्षीय राजकारण
(क) ग्रामसभा (ड) ग्रामीण नेतृत्त्व.

****

StudentBounty.com

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

M.A. Part - I & II Rural Development ... Apr 2013
Pap. V - Rural R...

15 : 1ST HALF-13 (j)-JP

Con. 2418–13. ...37

StudentBounty.com

(3 Hours) [Total Marks

N.B. (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** questions should be from **each** section.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) Answers of the **two** sections should be written in the **same** answer book.

Section I

1. Comment on :—
   (a) Conservation of Resources
   (b) Sources of water mainly depend upon nature.

2. Explain the concept of rural resources and discuss the various types of renewable and non-renewable resources.

3. State the various types of land in India and explain its uses.

4. "Water resources play very important role in rural development". Discuss.

5. Write short notes on any **two** :—
   (a) Measures of land development
   (b) Water quality
   (c) Use of Bio-resources
   (d) Sources of Bio-mass.

Section II

6. Comment on :—
   (a) Migration of Rural Human Resources
   (b) Rural Sanitation.

7. Review the conventional and Non-conventional sources of energy in rural area.

8. Explain the concept of Human Resources Development. What are the important aspects of Human Resources Development ?

9. State the various types of transport. Explain the need of transport facilities for rural development.

10. Write short notes on any **two** :—
   (a) Role of agriculture research in rural development
   (b) Genetic Engineering
   (c) Environmental Engineering
   (d) Expansion of transport in rural area and Government Policy.

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

StudentBounty.com

(मराठी रूपांतर)

(३ तास) **(एकूण गुण**

सूचना : (१) कोणतेही **पाच** प्रश्न सोडवा. त्यापैकी किमान **दोन** प्रश्न प्रत्येक विभागातून सोडविणे **आवश्यक** आहे.
(२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.
(३) **दोन्ही** विभागांची उत्तरे **एकाच** उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भाष्य करा :-
(अ) साधनसंपत्तीचे संर्वधन
(ब) पाण्याचे स्रोत प्रामुख्याने निसर्गावर अवलंबून आहेत.

२. ग्रामीण साधनसंपत्तीची संकल्पना स्पष्ट करून परिवर्तनीय आणि अपरिवर्तनीय साधनसंपत्तीच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

३. भारतातील जमिनीचे विविध प्रकार सांगून तिचा विविध कारणांसाठी होणारा वापर स्पष्ट करा.

४. ''जलसंपत्ती ग्रामीण विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावते.'' चर्चा करा.

५. टिपा लिहा कोणत्याही **दोन** :-
(अ) जमीन विकासासाठी उपाय-योजना
(ब) पाण्याची गुणवत्ता
(क) जैव संसाधनांचा वापर
(ड) बायोमास उपलब्धतेचे मार्ग.

विभाग २

६. भाष्य करा :-
(अ) ग्रामीण मानवी संसाधनाचे स्थलांतर
(ब) ग्रामीण भागातील सांडपाण्याची व्यवस्था.

७. ग्रामीण भागातील पारंपरिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा साधनांचा आढावा घ्या.

८. मानवी संसाधन विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा. मानवी संसाधन विकासाचे महत्त्वाचे पैलू कोणते ?

९. वाहतुकीचे विविध प्रकार सांगा. ग्रामीण विकासासाठी वाहतूक सुविधेची आवश्यकता विशद करा.

१०. टिपा लिहा कोणत्याही **दोन** :-
(अ) ग्रामीण विकासात कृषी संशोधनाची भूमिका
(ब) जैविक अभियांत्रिकीकरण
(क) पर्यावरणीय अभियांत्रिकीकरण
(ड) ग्रामीण भागात वाहतुकीचा विस्तार आणि शासकीय धोरण.

----

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

M.A. [Part - I - II] Rural ... lopment
Paper V - Rural Re... Developme...

15 : 1ST HALF-13 (j)-JP

Con. 2418–13. ...87

(3 Hours) [Total Marks ...

30th April

N.B. (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** questions should be from **each** section.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) Answers of the **two** sections should be written in the **same** answer book.

Section I

1. Comment on :—
   (a) Conservation of Resources
   (b) Sources of water mainly depend upon nature.

2. Explain the concept of rural resources and discuss the various types of renewable and non-renewable resources.

3. State the various types of land in India and explain its uses.

4. "Water resources play very important role in rural development". Discuss.

5. Write short notes on any **two** :—
   (a) Measures of land development
   (b) Water quality
   (c) Use of Bio-resources
   (d) Sources of Bio-mass.

Section II

6. Comment on :—
   (a) Migration of Rural Human Resources
   (b) Rural Sanitation.

7. Review the conventional and Non-conventional sources of energy in rural area.

8. Explain the concept of Human Resources Development. What are the important aspects of Human Resources Development ?

9. State the various types of transport. Explain the need of transport facilities for rural development.

10. Write short notes on any **two** :—
    (a) Role of agriculture research in rural development
    (b) Genetic Engineering
    (c) Environmental Engineering
    (d) Expansion of transport in rural area and Government Policy

StudentBounty.com
www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

StudentBounty.com

(मराठी रूपांतर)

(३ तास) **(एकूण गुण**

सूचना : (१) कोणतेही **पाच** प्रश्न सोडवा. त्यापैकी किमान **दोन** प्रश्न प्रत्येक विभागातून सोडविणे **आवश्यक** आहे.
(२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.
(३) **दोन्ही** विभागांची उत्तरे **एकाच** उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भाष्य करा :-
(अ) साधनसंपत्तीचे संर्वधन
(ब) पाण्याचे स्रोत प्रामुख्याने निसर्गावर अवलंबून आहेत.

२. ग्रामीण साधनसंपत्तीची संकल्पना स्पष्ट करून परिवर्तनीय आणि अपरिवर्तनीय साधनसंपत्तीच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

३. भारतातील जमिनीचे विविध प्रकार सांगून तिचा विविध कारणांसाठी होणारा वापर स्पष्ट करा.

४. ''जलसंपत्ती ग्रामीण विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावते.'' चर्चा करा.

५. टिपा लिहा कोणत्याही **दोन** :-
(अ) जमीन विकासासाठी उपाय-योजना
(ब) पाण्याची गुणवत्ता
(क) जैव संसाधनांचा वापर
(ड) बायोमास उपलब्धतेचे मार्ग.

विभाग २

६. भाष्य करा :-
(अ) ग्रामीण मानवी संसाधनाचे स्थलांतर
(ब) ग्रामीण भागातील सांडपाण्याची व्यवस्था.

७. ग्रामीण भागातील पांरपरिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा साधनांचा आढावा घ्या.

८. मानवी संसाधन विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा. मानवी संसाधन विकासाचे महत्त्वाचे पैलू कोणते ?

९. वाहतुकीचे विविध प्रकार सांगा. ग्रामीण विकासासाठी वाहतूक सुविधेची आवश्यकता विशद करा.

१०. टिपा लिहा कोणत्याही **दोन** :-
(अ) ग्रामीण विकासात कृषी संशोधनाची भूमिका
(ब) जैविक अभियांत्रिकीकरण
(क) पर्यावरणीय अभियांत्रिकीकरण
(ड) ग्रामीण भागात वाहतुकीचा विस्तार आणि शासकीय धोरण.

----

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

M.A. (Part-I - II) Rural Development - paper IV - Rural Finance, Trade & Co-operation

VT-F.H.Exam. April-13-105

Con. 4141–13.

(3 Hours) [Total Marks

22nd April

N.B. : (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** questions should be from **each** section.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) Answer of the **two** sections should be written in the **same** answer-book.

Section I

1. Comment on :–
   (a) Feature of Non-institutional Finance
   (b) A. M. Khusro Committee Report.

2. Examine the role of commercial banks in agricultural finance.

3. Examine the three tier structure of agricultural co-operative finance.

4. Discuss the impact of Globalization on Indian agriculture.

5. Write explanatory notes on any **two** of the following :–
   (a) Micro finance
   (b) Self-Help Groups and NGO's
   (c) Moneylender
   (d) Institutional finance.

Section II

6. Comment on :–
   (a) Marketing
   (b) Role of farmers organisation.

7. State the structure and functions of NAFED.

8. Explain the primary and secondary principles of co-operation.

9. Explain the effects of Globalization on Co-operative movement in India.

10. Write explanatory notes on any **two** of the following :–
    (a) Role of Transport in Rural Area
    (b) Pollution Control
    (c) Importance of Communication in Rural Area.
    (d) Water supply.

StudentBounty.com
www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

(मराठी रूपांतर)
(३ तास) [एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही **पाच** प्रश्न सोडवा. त्यापैकी किमान **दोन** प्रश्न **प्रत्येक** विभागातून सोडविणे **आवश्यक** आहे.
(२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.
(३) **दोन्ही** विभागांची उत्तरे **एकाच** उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भाष्य करा :-
(अ) बिगर संस्थात्मक वित्त पुरवठ्याची वैशिष्ट्ये
(ब) ए. एम. खुसरो समितीच्या शिफारशी.

२. कृषी वित्तपुरवठ्यातील व्यापारी बँकांची भूमिका स्पष्ट करा.

३. कृषी सहकारी वित्तपुरवठ्यामधील त्रिस्तरीय रचनेचे परीक्षण करा.

४. जागतिकीकरणाचा भारतीय शेती व्यवसायावर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा :-
(अ) सुक्ष्म वित्तपुरवठा
(ब) स्वयं सहाय्यता गट आणि अशासकीय संघटना
(क) सावकार
(ड) संस्थात्मक वित्तपूरवठा.

विभाग २

६. भाष्य करा :-
(अ) विपणन
(ब) शेतकरी संघटनांची भूमिका.

७. नाफेडची रचना आणि कार्ये विशद करा.

८. सहकाराची प्राथमिक आणि दुय्यम तत्त्वे स्पष्ट करा.

९. भारतातील सहकारी चळवळीवरील जागतिकीकरणाचा परिणाम स्पष्ट करा.

१०. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा :-
(अ) ग्रामीण भागात वाहतूकीची भूमिका
(ब) प्रदूषण नियंत्रण
(क) दळणवळणाचे ग्रामीण भागातील महत्त्व
(ड) पाणी पुरवठा.

StudentBounty.com
www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

M.A. (Part - I and Part - II) Rural Development
Paper VIII - Research Meth

VT-F.H.Exam. Mar.(1)-13-36

Con. 2379-13.

B

(2 Hours) **[Total Marks**

16th April, 2

N.B. : (1) Attempt **three** questions.
(2) Question No. **5** is **compulsory**.
(3) Attempt any **two** questions from question Nos. **1** to **4**.
(4) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. Define survey method and discuss in detail the various types of social survey. **15**

2. Describe various types of interview and give their merits and demerits. **15**

3. Write an essay on case study method. **15**

4. What is meant by "tabulation of data" ? What are the principles to be kept in mind when tabulating data ? **15**

5. Write short notes on any **two** of the following :– **20**
   (a) Requirements of a good questionnaire
   (b) Research Design
   (c) Sampling and its various methods
   (d) Coding and Mastersheet.

(मराठी रूपांतर)

(२ तास) **(एकूण गुण : ५०**

सूचना : (१) **तीन** प्रश्न सोडवा.
(२) प्रश्न क्रमांक **५ आवश्यक** आहे.
(३) प्रश्न क्रमांक **१** ते **४** पैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा.
(४) **उजव्या**बाजूचे अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.

१. सर्वेक्षण (पाहणी) पद्धतीची व्याख्या सांगा. सामाजिक सर्वेक्षण पद्धतीच्या विविध प्रकारांबाबत सविसतर चर्चा करा. **१५**

२. मुलाखतीच्या वेगवेगळ्या प्रकारांचे वर्णन करून त्यांचे गुणदोष सांगा. **१५**

३. व्यक्ती/व्यष्टी अभ्यासपद्धतीवर निबंध लिहा. **१५**

४. माहितीचे "सारणीकरण" म्हणजे काय ? सारणीकरण करताना कोणती तत्त्वे लक्षात (ध्यानात) घेणे गरजेचे आहे ? **१५**

५. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहों**वर थोडक्यात टिपा लिहा :- **२०**
   (अ) चांगल्या प्रश्नावलीच्या आवश्यक बाजू
   (ब) संशोधन आराखडा
   (क) नमना आणि त्याच्या विविध पद्धती

StudentBounty.com
www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers

StudentBounty.com

www.StudentBounty.com
Homework Help & Pastpapers